

ROZHOVOR S PROFESOROM BARTLOM O 20. VÝROČÍ KATEDRY

1. Kedy, kde a komu skrsla myšlienka obnoviť Katedru histórie na PdF UK v roku 1992?

profesor Bartl: „V podstate to bola spoločná myšlienka vtedajšieho dekana fakulty docenta Bažániho a profesora Matúša Kučeru, ktorý bol v tom čase ministrom školstva SR. Tí sa niekedy na jar alebo v lete roku 1992 stretli a dohodli sa na zámere a zásadách, ako by tá katedra mala vyzerat', ako by mala fungovať, aké predmety by sa mali vyučovať atď'. Katedra bola zriadená počnúc zimným semestrom v roku 1992/1993. Vtedy tam nebolo žiadne zákonné uznesenie, v podstate to bolo na základe vzájomnej dohody medzi ministrom školstva a týmto našim pánom dekanom. V lete roku 1992 bol vypísaný konkurz a pokiaľ si pamätám, tak na konkurze boli ďalší ľudia, ktorí potom už nenastúpili, napr. kolega Pajtinka. Ten potom fungoval na ministerstve školstva a dlhé roky bol pracovníkom a poradcom ministrov atď'. Katedra vznikla v takej základnej zostave, pokiaľ si spomínam, tak Bartl (smiech), bol som menovaný potom vedúcim katedry. Bol tam kolega Letz, vtedy asistent samozrejme, ďalej Valéria Dullová, Dušan Škvarna, Kveta Kučerová, ktorá sa v tom čase stala docentkou. Čiže v takejto zostave sme začali fungovať. Hovoril som ešte s vtedajším ministrom školstva prof. Kučerom o študijnom pláne, ktorý bolo potrebné pripraviť, plán predmetov, hodinovú dotáciu atď'. Po porade sme teda tento študijný plán pripravili a bol odsúhlasený vedením fakulty. A od zimného semestra 1992/1993 sa už „bežalo“ podľa tohto plánu.“

2. Spomínali ste konkurz. Ako ste do tohto procesu vstúpili vy?

profesor Bartl: „Áno, v lete roku 1992 bol konkurz a po ňom som bol menovaný rozhodnutím dekana, teda vedenia fakulty, vedúcim katedry. Treba povedať, že sme všetci mali približne rovnaké vzdelanie, lebo všetci boli historici, ktorí končili na Univerzite Komenského pôvodne Filozofickú fakultu. A postupne potom prichádzali alebo zobrali sme ďalších kolegov alebo pracovníkov. Prišiel konkrétne kolega Kamenický z HÚ SAV, takisto Dr. Tonková, neskôr po odchode kolegu Dušana Škvarnu na FF UK a potom do

Banskej Bystrice, prišiel kolega Ľuboš Kačírek, tiež absolvent našej FF UK z Mestského múzea v Bratislave, no a po ňom Branislav Krasnovský, ktorý bol pôvodne na HÚ SAV. Medzitým Dr. Dullová odišla do dôchodku a na jej miesto nastúpila Dr. Anna Bocková. Mali sme tu ešte kolegyňu Mgr. Katarínu Minarovičovú, ktorá mala učiť latinčinu, keďže bola normálne zaradená do tej vyučovacej štruktúry, no keďže nemala dostatočne veľký úväzok, tak latinčinu učila na polovičný úväzok u nás a ďalší úväzok mala na Katedre románskych jazykov, ale aj logopédov.“

3. Rok 1992 bol veľmi dôležitý z hľadiska kreovania samostatnej Slovenskej republiky. Vieme, že prebiehali vtedy rokovania o rozdelení ČSFR a taktiež vznikala súčasná ústava SR. Mali tieto udalosti nejakú súvislosť s obnovením katedry?

profesor Bartl: *„My sme samozrejme tú politickú situáciu sledovali, no nebolo to nejako konkrétne súvisiace so vznikom SR. Fakt je však jeden, že od začiatku bolo potrebné akceptovať, že sme túto katedru budovali ako Katedru slovenských a všeobecných dejín. Lebo v tom čase na iných katedrách histórie, konkrétne napr. aj na FF UK, ale i iných, boli ešte stále katedry československých dejín, a tak sa aj nazývali. Prednášali teda aj československé dejiny. Zatiaľ čo u nás sa od začiatku prednášali slovenské dejiny ako samostatný predmet a české dejiny, lebo československé dejiny existujú fakticky iba od r. 1918, čiže české dejiny, staršie dejiny českého kráľovstva, habsburskej monarchie atď., a potom aj neskôr do roku. 1918, sa prednášali a prednášajú v rámci svetových dejín.“*

4. Ako dnes hodnotíte obnovenie Katedry slovenských a všeobecných dejín na PdF UK v Bratislave po 20. rokoch?

profesor Bartl: *„Nechcem, aby to vyznelo ako samochvála alebo nadhodnocovanie, ale fakt je ten, že táto katedra bola potrebná. Pôvodne totiž existovala Katedra dejín na Pedagogickom inštitúte v Trnave, ktorý sa v roku 1964 transformoval na Pedagogickú fakultu UK a takto bola aj katedra spolu s fakultou včlenená do zostavy UK. A tam tiež existovala samostatná katedra, no vtedy postupne už prichádzala do útlmu, keďže stranické orgány mali pocit, že tých učiteľov v tomto smere nie je potrebné preferovať, najmä, keď existovali ďalšie Pedagogické fakulty v Nitre a Prešove. A skutočne, začiatkom*

80. rokov došlo k postupnému útlmu a celkovej likvidácii fakulty a Katedry dejepisu. Tá bola v akademickom roku 1981/1982 pričlenená ku Katedre slovenského jazyka a literatúry ako oddelenie dejepisu. Neotvárali sa nové, iba dobiehali staré ročníky. Nakoniec v lete 1983 štúdium dejepisu aj na katedre zaniklo. Čiže 6 rokov pred pádom komunizmu bol dejepis úplne zlikvidovaný na Trnavskej pedagogickej fakulte. A to, čo sa tu potom obnovilo po roku 1989, samozrejme organizačne nadväzovalo na bývalú Katedru dejepisu, ale vznikla na úplne nových základoch. Myslím si, že naša katedra sa dôstojne začlenila medzi iné katedry histórie na ostatných vysokých školách na Slovensku, jednak publikačnou činnosťou, zúčastňovali sme sa konferencií aj rôznych zjazdov SHS a rôznych podujatí nielen na Slovensku.“

5. Na čo najradšej spomínate počas obdobia, kedy ste boli vedúcim katedry v súvislosti s týmto pracoviskom? Možno aj nejaké negatívne zážitky?

profesor Bartl: „Najviac sa mi páčilo to, že som prišiel do kolektívu, ktorý bol skutočne od začiatku zohratý. Neboli tu žiadne vnútorné konflikty, rozumeli sme si. Bol som samozrejme od všetkých tak o generáciu starší, ja som bol ročník '37, oni tak ročník '50 alebo '60. To je 15 až 20 rokov, ale skutočne sme si rozumeli. Myslím si, že tu neboli skutočne žiadne vnútorné problémy alebo konflikty na tejto katedre. A ak aj niektorí odišli, tak odišli možno za lepším chlebom, napríklad na Filozofickú fakultu, prípadne odišli do dôchodku štandardným spôsobom, takže určite nešlo o nejaké konfliktné situácie. Nevieť si spomenúť na nejaké neprijemnosti alebo na nejaké problémy. Keby som mal hovoriť o ťažkostiach, ale to by som musel hovoriť univerzálne. Keď nám aj vedenie fakulty vychádzalo v ústrety, ale netušil som, keď som prišiel na túto fakultu a na túto katedru, koľko je byrokracie, administratívy a administrovania spojenej s takouto funkciou. Myslel som si, že to bude oveľa jednoduchšie a hladšie, ale ukázalo sa, že čím ďalej, tým je to komplikovanejšie. Ak by som mal do budúcnosti priat' aj ďalším vedúcim katedry a fakulty vôbec, tak čo najmenej administratívy. Lebo čím viac sa modernizuje, zavádzajú počítače, systém AIS a neviem čo, tak je to oveľa komplikovanejšie a stresujúcejšie, ako to bolo. To mi prekáža aj teraz, i keď mi to už môže byť jedno. Ale i v minulosti mi toto najviac vadilo.“

6. Určitým „zrkadlom“ práce katedry a pedagógov sú absolventi. Máte informácie o niektorých alebo sledujete ich činnosť v oblasti vedy a histórie v súčasnosti?

profesor Bartl: „*V minulosti sme uvažovali nad tým, že zvoláme nejaké stretnutie absolventov alebo nejakú poradu s tými, ktorí by prišli a ktorých by sme mohli zohnať – aké majú skúsenosti v praxi, aké majú spomienky na svoje štúdium, čo by popri prípade navrhli zlepšiť a podobne. Zatiaľ sa nám to však nepodarilo zorganizovať. Ale môžem povedať, že naši absolventi sa uplatnili na špičkových pracoviskách, napríklad niektorí sú pracovníkmi HÚ SAV, dokonca veľmi úspešní, publikujú, chodia do zahraničia atď. Takisto pôsobia na iných univerzitách, samozrejme vyučujú na školách. Niektorí však odišli úplne mimo školstva, ale to je záležitosť chlebová, ktorá sa nedá úplne vylúčiť. Keď sme na začiatku koncipovali študijný program, tak sme sa snažili postaviť to štúdium univerzálnejšie, alebo presnejšie, aby boli použiteľní nielen v pedagogickom procese na školách, ale aby mohli robiť aj vedecký výskum. Samozrejme, že je to ťažké, pretože štúdium jazykov alebo špeciálna príprava v oblasti pomocných vied historických – nikdy sme nemohli ísť do takej hĺbky, ako napríklad na filozofickej fakulte alebo konkrétne na Trnavskej univerzite. Tam je to odborné štúdium dejepisu. My sme boli od začiatku zameraný najmä na výchovu stredoškolských pedagógov, teda učiteľov alebo profesorov dejepisu. A toto bola len taká ďalšia voľba alebo možnosť, pretože si myslím, že dnes sú pracovné ponuky také, že študent nemá úplne nalinkované ako za socializmu, že tu musíš robiť a na takej škole učiť. Dnes je toľko možností, že keď chce, tak sa skutočne môže zamerať na vedecký výskum, alebo môže ísť na iné pracovisko podobného zamerania. Teda aj výučbu sme ladili tak, aby nebola zameraná iba na pedagogické disciplíny, ale aby bola univerzálnejšia. A myslím si, že sa nám to podarilo.“*

7. V roku 2004 ste opustili post vedúceho katedry, ako sa vám z neho odchádzalo?

profesor Bartl: „*Tak normálne, musím povedať, že som nebol ani znechutený, ani nejaký odstavený. Chápal som to ako normálny proces, ktorý prebieha, že človek nemôže byť donekonečna na nejakom mieste. Musí dať samozrejme priestor aj mladým alebo mladším, a bolo to vlastne rozhodnutie dekana, takže tam som to mohol zobrať len na vedomie a nič viac (smiech.) Pritom musím*

konštatovať, že aj so súčasným vedúcim katedry som spolupracoval aj naďalej, pretože to sa neprerušilo. Nebolo možné všetko useknúť, zahodiť a nechať tak. Napríklad granty alebo prebiehala akreditácia, čiže všetko bolo rozbehnuté, muselo sa to dokončovať za pochodu a na tom som sa tiež podieľal. Pokiaľ som mohol, tak som sa do toho zapojil.“

8. Aká je katedra dnes? V čom sa podľa vás zmenila za tých 20 rokov a ako vidíte jej budúcnosť?

profesor Bartl: „Ťažko povedať, ako sa zmenila. Pribudli noví ľudia a myslím si, že sa dosiahlo posilnenie katedry fakticky o troch pracovníkov: kolegu doktoranda Makynu a ďalšie dve kolegyně, ktoré prišli zo SHÚ Matice slovenskej, kolegyně Viršinskú a Tihányiovú (rod. Skalskú), naozaj predstavujú platné sily alebo pracovníkov, ktorí tu sú a budú tu pôsobiť.“

9. Katedra prešla množstvom zmien, či už personálnymi, ale i rôznymi systémami štúdia. Ktorý z nich bol podľa vás najlepší?

profesor Bartl: „Štruktúra študijného programu sa samozrejme mení, ale predsa by mala byť nejakým spôsobom stabilná. Vysvetlím prečo: zažil som počas svojho pôsobenia niekoľko vnútorných reforiem, ktoré buď vyplynuli z vysokoškolského zákona, alebo vyplynuli z transformácie fakulty. Problém bol, že študent začal študovať 1. ročník podľa nejakého systému a kým skončil, tak ešte musel v 3. alebo 4. ročníku prejsť ďalšou zmenou. Tam napríklad vznikali problémy nielen pri pomenovaní predmetov, inak stavaných predmetoch, inom započítavaní kreditov atď. Mali sme napríklad pri skúškach istý typ štúdia a potom bolo tzv. dobiehajúce štúdium. No a študent končí fakultu obvykle po piatich rokoch, ale sú aj takí študenti, a to sa nedá úplne vylúčiť, ktorí aj dlhšie študujú alebo opakujú, alebo jednoducho prerušia štúdium a potom pokračujú ďalej. Vtedy už nestihnú svoj ročník a kolegov a zrazu sú postavení do situácie študovať podľa iného systému, vnútorne inak štruktúrovaného. A to im robí problém. Ale to môže byť aj ich chyba, nemali by z vyučovacieho procesu vypadnúť. Takže ja mám len ten pocit, že to vyzerať teraz celkom pozitívne a dobre. Ten pôvodný systém, kde bola stabilná štruktúra predmetov a neexistovali voliteľné, alebo teda povinné, povinne voliteľné a výberové predmety, bol taký strnulejší. Boli predpísané počty skúšok a predmetov atď., a teraz je to z hľadiska študentov variabilnejšie, no

kladie to väčší dôraz na fakt, aby boli zodpovednejší. Keď si to nechajú „ujst“, stratia alebo nezískajú nejaké predmety, preto potom môžu mať ťažkosti. To je to pozitívum, nová forma štúdia, hoci samozrejme to pre učiteľov a študentov predstavuje istú záťaž. Rozdelenie štúdia na bakalársky a magisterský stupeň prináša po prvý raz toľko štátnic, teda záverečných skúšok, záverečných prác a ten študent naozaj končí 3. ročník, musia ho skúšať a potom rýchlo ísť na štátnicu a napísať záverečnú prácu. My sme predtým žiadali od študentov, aby písali koncoročné seminárne práce, pričom niektoré boli na takej úrovni, že ich môžeme pokojne porovnať s dnešnými bakalárskymi prácami. Iní študenti, naopak, tie práce ledva napíšu a nie sú na takej úrovni, no to je asi otázka času a možno by mali systematickejšie študovať.“

10. Pedagógovia katedry sa podieľali na tvorbe množstva učebníc dejpisu. Ako hodnotíte túto činnosť katedry?

profesor Bartl: „Príprava učebníc patrí medzi naše najväčšie úspechy. Brali sme to tak, že táto činnosť patrí do kompetencie našej katedry. Boli tu však isté konfliktné situácie, ktoré netreba zahmlievať. Bol vypísaný konkurz na ministerstve školstva, no katedra, ktorá ho pôvodne vyhrala nakoniec tie učebnice nenapísala. V druhom kole sme už boli v poradí a MŠ SR túto úlohu zverilo nám. My sme tie učebnice skutočne začali písať, zostavili sme autorský kolektív, ktorý nebol len z členov katedry. Podieľali sa na tom napr. doc. Valachovič z FF UK (starovek) a potom doc. Otčenáš z Prešova a nakoniec Dr. Kodajová z HÚ, aj Dr. Bartilová. Išlo najmä o slovenské dejiny pre 2. ročník a 3. ročník gymnázií. Ostatní boli členovia našej katedry a tie učebnice sme napísali v rozpätí rokov 1997 – 2006. Pôvodne sme spolupracovali s Dr. Benkovou zo Štátneho pedagogického ústavu, ale potom, keď nemohla pokračovať ďalej, sa do didaktickej časti zapojila Dr. Bocková, ktorá medzitým prišla ako interný pracovník na katedru. My sme si vlastne na týchto učebniciach trénovali nielen vlastnú schopnosť písať takéto veci, ale sme aj preverovali a overovali platnosť a nosnosť mnohých téz alebo tvrdení v historiografii, pretože treba otvorene povedať že nie je pravda, že naše dejiny sú nekompletne zhodnotené, ale ešte máme napríklad v 20. storočí tzv. trecie plochy a nejaké problémy, ktoré sa rozdielnym spôsobom vykladajú zo strany odborných historikov na vedeckých pracoviskách. Toto bolo potrebné nejakým spôsobom uviesť na správnu mieru a nemôžeme si dovoliť zneisťovať študentov pri výučbe. Existujú totiž názory, že dejepis by mal byť tak napísaný,

aby obsahoval kontroverzné alebo rozdielne názory, aby ich študent a učiteľ mohol porovnať a diskutovať o nich. Nie som stúpencom takejto predstavy, pretože potom by sa nám dejepis celý rozsypal a každý by si prednášal, čo chcel a vymýšľal rôzne teórie a rôzne predstavy. Nehovorím, že to má byť nejako kanonizované na nejakú normu, ale dejepis by mal prinášať najmodernejšie poznatky a súčasne pravdivé poznatky. Nemal by vyvolávať národnostné, náboženské alebo neviem aké trenice, ale mal by byť na druhej strane objektívny, aby študent a žiak dostal maximum informácií, ktoré sa mu majú dať. Diskusia sa vedie v tej polohe, že koľko toho študentom dať, aby neboli zaťažení, aby dostali primerané množstvo faktov a informácií. Toto považujem za kľúčovú otázku v oblasti vyučovania dejepisu na školách, ale i pri tvorbe učebníc.“

11. V súčasnosti už na katedre neprednášate. Nechýba vám to?

profesor Bartl: *„Do určitej miery áno, ale zo zdravotných dôvodov už skutočne nemôžem. Nemám nejaké mimoriadne zdravotné problémy, ale sú to takého druhu, aj pohybové a neviem aké, že už naozaj nemôžem. I keď stále robím výskum, pretože sedím doma a píšem atď. Ale je dôležité, že som s tou katedrou v styku, napr. na štátniciach, prípadne doktorských skúškach.“*

12. Na záver možno trochu zábavne. Medzi študentmi a kolegami ste známy svojím rozprávaním historických vtipov. Prispejete nejakým vtipom aj teraz?

profesor Bartl: *„Musím si nejaký dodatočne pripraviť (smiech). Spomínam si na svoje stredoškolské štúdium, ale aj vysokoškolské, kde nám učitelia, nehovorím, že chrlili vtipy, ale skutočne niektorý vtip alebo „hláška“ tomu študentovi pomôže. On si zapamätá nejakú zvláštnosť, a ten súvislý seriózny text mu nejde tak do hlavy, ako keď mu povie nejaký príbeh, ktorý sa stal, alebo ktorý je tradovaný v dejinách, a tým pádom sa mu to tak oživí. Vynoria sa mu v hlave aj súvislosti. Vtip nie je kľúčová vec v dejinách, ale je v podstate mnemotechnickou pomôckou na to, aby si ten študent spomenul: „aha, tak to je ono!“ Je to také vyvolanie spomienky z toho „suterénu“ pamäti.“*

Otázky kládol a za rozhovor ďakuje Mgr. Pavol Makyna.